

sysselsätta dig med mig, jag skall låfva att blifva snell, och mycket sysselsätta mig med läsning.

Vår resa som redan var ämnad förra torsdags har ännu ej kunnat blifva af, emedan vädret ej varit lämpeligt, att företaga sjö resor. Ty från Hjellman till sågen är ännu 2 1/2 mil därföre var jag äfven rädd att med Hanna företaga denna resa. Och nu har jag beslutit om, och reser i Måndag till Idensalmi, ty här är så tomt och ödsligt hemma, att jag börjar att längta på någon tid härifrån. Dessa tider har jag suttit hemma, emedan Hanna ej kunnat följa med mig, och jag haft hjerta att gå från henne. Flickorna har ändå varit så goda och ej glömt mig utan alltid emellanåt kommit för att helsa på mig, isynnerhet Josephine, hon var äfven i går hela dagen, jag bjöd Mag. Mellander på middag, kan du tro att vi ej vidare träffats sedan han flyttade hit. jo i Söndags på middag hos Pappa, der han var så uppmärksam som du, att då vi slutade måltiden lyftade han min stol, jag håller litet af honom, ty så stilla och beskelig är han att man ej det minsta hör af honom.

Josephine Kellgren hade bref af sin bror han skrifver att du borde skynda dig till Paris Mag. Sygneus skall dröja der ända till slutet af Juli, han skref att jag nödvändigt måste skrifva till dig derom, och att han ej bryr sig om att besvara ditt bref emedan han snart hoppas att träffa dig.

Jag har så mycket att bestyra förren jag reser, om väfvar ock sömmar, och stiger mycket tidigt om morgnarna. Clara Nordensträng ämnar följa med oss på landet, hon kan få åka med Calle så behöfver han ej betala hel sjuts, af Röhring får jag ensitzig schäss han sade sig ej behöfva den hela sommaren.

Sophie Forss flyttade ej till Oppmans som först var ämnat, hon tyckte det skulle blifva ledsamt, och bor nu hos sin bror och går med honom ock äter där hvar middag, Ännu fins det ej flere brunsgäster än Dahlström och hon, och de träffas nästan alltid hos Rudbäck och dricka sitt glas tillsammans, från samma boutelj. I söndags lystes det för Norström och efter et par veckor blir deras bröllopp. I går för Ångboten hela Karstenska familjen ock tvenne af flickorna Nordensträng reste till Nyslott Karstens skulle äfven resa till Kides. Nu ongrar jag att jag pratat så mycket lappri men nu kan jag ej mera hjälpa det på något sätt ty brefvet mässte snart afskickas. Jag väntar med otålighet ditt andra bref. Hanna helsa dig, ditt lilla älskade barn som med hvar dag blir allt snellare, Calle är äfven snell och ber mig helsa. Gud vare med dig, lef väl det det beder din egen Gumma för dig.

Farväl Farväl

272 J. V. SNELLMAN – J. L. SNELLMAN 13.VII 1847
HUB, JVS handskriftssamling

Liebau d. 13:de Juli –

50 Egen älskade lilla Maka!

Gud låte allt vara väl med Er, mina älskade! – Er, till hvilka mina tankar i hvarje stund återvända.

Blif nu ej mycket ledsen deröfver; att jag börjar med klagan. Men jag känner hvar dag smärtan öfver att icke hafva ett bref från Dig, älskade

min, att läsa och åter genomläsa. Med stor fröjd sprang jag genast efter vår ankomst till Riga till Posthuset. Man gaf mig hela packan af qvarliggande bref att genomleta – men der fanns intet till mig; och Du kan lätt tänka, med hvilken känsla jag återvände. Det var den 9:de. Den 1:sta hade Ditt bref bort afgå från Kuopio och på åtta dagar hinner det väl fram till Riga. Kanske dock, att allt är postgångens fel. Ty jag vill ej tro, att min Maka lilla skulle glömt bereda mig den största glädje, jag under resan kan vänta. Nu måste jag lemna en obekant Svensk i kommission, att sända brevet, i händelse det sednare ankommer, till Berlin. Ännu har jag således att vänta mer än en hel vecka, förrän första underrättelsen från mitt hem, mitt eget saknade hem, kan komma mig tillhanda. Huru lång är icke den väntan, och huru tungt blir det mig ej, om äfven den slår fel. Älskade, goda min Maka lilla, skrif, skrif, söta, goda! skrif åtminstone hvarannan vecka. På åtföljande lapp står adressen, hvilken Du bör tillställa Melander, ifall Du icke är i Idensalmi och D:r Frosterus har godheten adressera brevet,

Tänk derpå, att jag icke ens vet, hvar Ni finnes. Om I ären i Idensalmi, hur har väl resan gått? och hvem har skaffat er dit? Hur är det med Dig lilla älskade Gumma min, som vid min afresa hade så mycket att bestyra? Förkylde Du dig icke vid följningen? Herre Gud, om jag finge helst ett ögonblick blicka in till Er, se Dig med vårt barn vid Modersbröset, se Er båda friska och glada och gråta glädjens tårar, såsom jag nu gråter saknadens! Goda min egen Maka, om Du med mig kunde glömma så mycket, som mensklig svaghet felat, och såsom jag känna endast, att Ditt halfva lif är borta. Men Du är ung och glömmet lätt, och saknar icke. Du har lill engeln vår till Din tröst och glädje. Mitt lif står alltmera tomt, såsom jag nu står ensam; och om jag i öfvermodiga stunder begärt af vår Herre mera, än jag fått, så känner jag nu med djup ånger och med djup tacksamhet mot Honom, huru dyrbart, det Han i sin nåd gifvit mig, är för mitt hjerta, och huru litet jag det förtjenat. Och likväl, Du goda min Maka älskade, om jag får återse Dig, så tänk på samma min svaghet och beslut att glädja den med sträfvande till större deltagande för, hvad ädelt och godt kan finnas i verlden, med större deltagande för medmenniskor, d. ä. med ett deltagande, som bevisar sig i gerning, och räkna då mig till dem, hvilka äfven den minsta Din öma omsorg skall glädja – nej räkna mig för den enda, som vet sitt lufs hela lycka, de dagars frid, som af detta lif återstå, vara i Din barnahand. Tro mig, tro mig, älskade goda Maka min; endast öfvertygelsen, att Du *vill* känna, hvad menskligheten eger upplyftande, att Du *vill* bereda andras lycka, att Du *arbetar* för att öfvervinna den liknöjdhet, hvari Du hittills lefvat, endast öfvertygelsen, att Du detta vill och försöker vore nog för mitt lugn och min lycka. Nu har hvarje minsta prof på motsatsen kastat mig tillbaka i tvifvel, att det någonsin kan blifva annorlunda; och deraf de stora fel jag i häftig misströstan begått. Glöm och förlåt allt detta, såsom jag vet, att Ditt hjerta öma kan förlåta – men undra icke derpå, att jag begär, att Du, att hälften af min egen själ, skall likna mig i det lilla goda, jag eger, och dertill vara fri från mina stora fel. Ty för Dig får jag väl säga, att jag i lifvet sökt att lefva för andra och äfven, om jag af fåfånga eller begär efter egen lycksalighet alltför ofta fallit derifrån, likväl åter erkänt mitt fel och min pligt och återvändt till, hvad rätt är. När jag, såsom det rättvist i sådana fall går, skall engång sakna alla andras erkännande, ville jag dock ega min egen Makas; och när mitt sinne förbittras af allmänna olyckor, vore det så ljuft att få tacka Gud för den fridfulla tillflykten till hemmet. Kanske kommer en tid, då mina ringa sträfvan-

den fordra större uppoffringar, än hittils, och då äfven Du, älskade min, måste dela dem. Jag vore tröslös, om Du då icke skulle *inse*, att uppoffringen är det rätta, och *arbeta*, att genom Din öma verksamhet göra den omärklig för Dig sjelf, för våra barn och för mig, som skulle känna föga till lifvets tunga, då jag såge min Maka lilla bära den af *god vilja* – icke af liknöjdhet.

10 Ännu en gång – tro mig: jag glädes blott då af, hvad Du *gör*, när jag glädes öfver, hvad Du dervid *tänker* och *vill*. Tro också, att Ditt hjertas tåliga, öma godhet, alltid är mig dyrbar, och att den, hvad helst
 20 framtiden bringar, ännu alltid skall till Dig återföra min kärlek, såsom den ifrån första stund varit det enda, jag så innerligt älskat, hvarpå jag ensamt byggt och hoppats och till grafven vill hoppas. Ja tro älskade Maka, tåliga, öma, goda engel Du, att min kärlek varit fast, att den fyllt hela min själ äfven mången stund, då Du minst anat och trott det. Herre Gud i himmeln, om jag hade Dig här vid mitt rödda hjerta, Du skulle då tro, att det är oföränderligt, att det älskar Dig öfver allt på jorden. I sofven nu båda, Du min Maka och vårt barn lilla. Må någon fridfull dröm säga er, att inga innerligare älskande tankar än mina kunna omsväfva Er hvilat. Kyss barnet lilla, när Du läser detta, kyss
 20 henne ur mitt hjerta, och tänk, att på hennes oskuldsläppar sitter den kärlek, som omsluter Eder båda.

Jag bör väl något beskrifva om min resa, ehuru jag väl hellre skulle glömma den för tanken på bådas vår vandring genom lifvet.

Den 5 kl. 8 m<orgonen> reste vi från H<elsing>fors med ångbåten Furst Menschikoff till Reval. Blåsten var nära storm, men vestlig, hindrade den icke farten, utan voro vi kl. 1/2 3 i Reval. Sjögången var dock så stark, att äfven jag måste lägga mig för ett par timmar. Nästan alla andra voro svårt sjösjuka. Reval är, som Du vet, en stad i Esthland
 30 med ungefär 18 tusen invånare, eller lika många som H<elsing>fors. Der hade vi intet annat att göra, än att vänta på ångbåten Finland, som den 7:de skulle komma från Petersburg och gå till Riga. Den hade dock blifvit fördröjd af den svåra vinden, kom först klockan 12 på natten och gick d<en> 8:de kl. 8 m<orgonen>. Vinden var nu icke så stark, och vi hade en angenäm resa till Riga, dit vi kommo den 9:de kl. 11 f. m. Kl. 12 1/2 var jag på posten. Riga är en stad i Liffland med 50 tusen inv<ånare>. Härifrån reste vi e. m. d<en> 10:de till Mitau, förnämsta staden i Kurland, och derifrån följande dagen hit, dit vi anlände i dag
 40 kl. 11 f. m. //N. B. Alla dessa städer äro gamla, nybyggda efter förstörningar för 100 år tillbaka. I Riga är så stor handel, att i år redan mer än 1 200 fartyg derifrån utgått med laster af spannmål, lin, hampa, linfrö och trädvaror.// Denna sista väg utgjorde blott 18 Svenska mil; men vi måste färdas den med en forman, som i racklig vagn och med tre hästar fortskaffade oss på två dagar. Tänk Dig söta, att den skjutsen kostade 26 rubel Silfver eller nära 1 1/2 R<ubel> S<ilve>r för milen. Men det kommer deraf, att på denna väg ännu icke finnes någon ordentlig skjutsinrättning, såsom i andra länder, der posten föres i stora vagnar jemte åtta passagerare. Till Reval hade vi 8 mil, till Riga 40, till Mitau 2 2/3. Vi hafva således kommit blott nära 70 mil från
 50 H<elsing>fors, som åter ligger 45 mil från Kuopio. Fågelvägen skulle jag nu hafva endast 70 mil ungefär till Er. Kunde jag flyga den fram och åter tills morgon afton, då vi bege oss härifrån till Memel, den första stad i Preussen! Esthland Liffland och Kurland lyda, som Du vet, under vår Kejsare. Dessa länder intogos på 11 el<ker> 1200 talet af Tyska Riddarena, en den tidens orden, och invånarena omvändes af dem med

våld till Kristendomen. Sedan lydde en del af landet under Polen, och Kurland hade sina egna Hertigar, tills allt på 1600 talet intogs af Svenskarne. Efter ett krig under Carl den 12:te, då äfven Finland grufiligen härjades af Ryssarne, och efter hans död för en förrädares hand, tillföll dessa länder Ryska riket år 1720. I Esthland är folket, Estherna, och i Liffland ett litet antal Liver af Finsk stam, så att deras språk något förstås af en Finne. Den öfriga delen i Liffland och hela Kurland är Letter, en Rysk stam. Men adeln, som eger alla jordegendomar är Tysk, till en del Riddarenas afkomlingar, medan åter handlande och handtverkare äro dels Tyskar, dels Ryssar. Äfven Judar finnes i stor mängd. Bönderna stackare voro förut lifegna, men Kejsar Alexander gjorde dem fria. Emedan de likväl icke få ega någon jord, så äro de alla adelsmännernas landbönder eller tjenare. De lefva derföre i grof okunnighet och stor fattigdom. Våra bönder, som sjelfva ega sina hemman, äro i jemförelse med dem stora herrar.

10

Nu är klockan 2 på natten, och jag måste spara resten till i morgon. God natt, älskade, öma Maka goda, Du mitt lifs enda sällhet. Ack, finge jag nu hvila mitt hufvud vid Ditt bröst. Huru ousäglig skulle jag icke nu finna denna lycka, såsom jag väl ofta funnit den, ehuru

20

menniskan aldrig rätt värderar Försynens goda gåfvor, förrän de måste umbäras. God natt, god natt ljufva min. Jag drömmer om Dig. Resväskan skall ligga på mitt örngott, och mina läppar skola söka spåren af Din älskade hand. Blommorna har Du ju sytt ensam? Herren Gud bevara Dig och barnet!

—

God morgon, älskade min! Den, som visste, hvar Du nu är, och hvad Du gör. Har Du snällt skaffat Dig en karta, på hvilken Du ibland tittar efter, hvar jag färdas och visar det för Calle?

Den väg, jag hittills farit, har icke gifvit mig någon glädje, och jag väntar icke stort af den kommande. Dock uppehåller mig hoppet, att något kunna arbeta och vinna för vårt framtida bestånd, samt att framförligt vinna i hälsa och lynne. Kunde jag blott skaffa mig det sistnämnda. Men jag känner mig så ensam i det, för hvilket jag lifvet igenom arbetat, folk får dela detta öde. Men menniskan har också intet annat rättesnöre för sina handlingar, än att främst arbeta i den krets, der man är ställd, för eget folk och eget land. När jag nu icke kan göra detta med fast hopp om god framgång, då jag ser de flesta öfvergifva den sak jag tjenat, så fordras en sinnets ödmjukhet, hvartill jag har så svårt att hinna, för att arbeta utan att kunna inse, hvad frukt arbetet skall medföra. Kanske kan Du lilla min tänka Dig, hvad det vill säga, att offra de ringa krafter, man eger för fäderneslandet, och derför uppbära blott beskyllningen, att man verkar till dess förderf. Jag hade så tungt här af äfven nu i Helsingfors, då dylika olika åsichter föranledde en brytning med Nervander; ehuru jag redan i flera månader förut varit derpå beredd och på förhand lidit deraf.

30

40

Jag vill icke bedröfva Dig, älskade min, med dessa underrättelser. Men jag fruktar, att jag för litet litat till Dig, ansett Dig för mycket för barn, och vill söka godtgöra det, med att förtro Dig, hvad som sysselsätter och trycker mitt inre. Du bör dervid dock icke tänka, att jag vill något, som är olagligt. Nej jag aktar högt lag och samhällsordning. Men jag ville gerna efter förmåga söka lyfta mina landsmän till ett varmare deltagande för, hvad ädelt och upphöjdt är i lifvet; och det kan endast sålunda ske, att menniskan älskar högt sitt fädernesland och i främsta rummet arbetar för dess väl.

50

I Helsingfors hade jag dock glädjen finna ostörd gammal vänskap hos Tengströms och Ehrströms. Jag hade i Borgå träffat Emma och Augusta hos Borenius. Jag dröjde der i ett par timmar. Emma for samma dag på ångbåten till Helsingfors. Der åto vi middag tillsammans, Lördagen på Kajsaniemi, Söndagen på Brunnshuset, der vi voro äfven om aftonen på balen. I hvarje stund tänkte jag på Dig, och huru roligt Du skulle haft af att se detta hvimmel. Lördagsafton var jag på Bothby hos Tengströms och blef äfven der med öppna armar mottagen. Under detta skref jag dock ett bref till Dig med Lördags post – ett annat om Måndagen med L. Forsten. Må nu klädningen hafva varit i Ditt tycke. Ingen bättre kunde fås. Jag tänkte väl på Polka-parasolletten; men tänkte åter, att Du så kort tid i sommar skulle behöfva den. I nästa sommar kan åter något nytt vara på färde.

Helsa Calle stackare kärt. Säg honom att jag med öm oro tänker på hans framtid. Håll honom till aftonbönerna och varna honom för falskhet och osanning. Jag tror, att han är vek och ångrande, om Du talar hjertligt och bevekligt till honom. Min stränghet har kanske härdat hans sinne mot strängt tilltal.

Vi resa först i morgon den 15:de. Adjö min egen, älskade saknade
Maka, adjö. Din troget kärleksfulle.

Snellman.

P. S. Ser Du nu snälla min, hvad jag skrivit långt bref. Jag vill ej alls minnas eller tro, att Du glömt sända mig några rader. I Berlin och sedan i Hamburg hoppas jag finna något. Ehuru vi icke komma till sistnämnda ort, förrän i September, skall jag dock skaffa brefven derifrån till Dresden eller till Frankfurt am Mayn. Jag tror att dessa bref nu äro på väg. Är icke så, älskade min? – Helsa de bekanta, som Du vet gerna mottaga helsningarne. Pappa först och hjertligt. Små flickorne äfven. Lef själf, obekymrad för mig. Lif och helsa stå här och der i Herrans hand. Här har varit kallt och regn i flera veckor, så kallt, att jag i min tunna rock frusit under vägen. Ylletrojan hjälpte då och påminnte så varmt om min lilla Gummas öma omsorg. För öfrigt har jag plågats af sjuka och sönderslagna läppar hela vägen ut från Kuopio. Min fot har från Helsingfors varit temligen bra och blir dagligen bättre. Glöm ej Melander med helsningar. I nästa bref skrifer jag nog till honom.

Haf nu själf vård om Dig, älskade min och om Lillin. Jag skulle icke ega ett ögonblicks ro, om jag visste, att någondera af Er vore sjuk. Låt Calle, om I ären på landet, begifva sig till staden före den 2 Augusti, att läsa för Ahlqvist. Skulle de dock vilja hafva honom i Idensalmi, och Mag. Heinricius lofvar läsa med honom *Latin, Geometri* och *Geografi*, så må så vara. Ahlqvist skall jag nog godtgöra; likaså Heinricius. Helsa H:r Viik och bed honom för min räkning requirera 10 lispund bättre ljus från Viborg. Han är nog god och gör det. I början af September får Du pengar af Pappa att betala dem med, Helsa också trälände Mina och Maria. Deras liqvider, tror jag, inkommo bland mina papper. Afskrif hosföljande och lemna dem åt dem. Påminn Mina att hushålla och att kunna uppvisa pengarne då jag kommer hem. – Skrif Du snällare än jag, som skrivit störd och med dålig penna.